

แนวคิดเรื่องอวิชชาในพุทธปรัชญาเถรวาท

The Concept of Ignorance in Theravada Buddhist Philosophy

พระมหาประภาส แก้วเกตุพงษ์ (ปริชาโน)¹ พระมหาสากล เด็นชาบัน (สุกรมณี)² และพระมหาวันดี ปะวะเส (กนฺตวีโร)³

PhramahaPrapas Kaewketpong¹, PhramahaSakol Doenchaban² and Phramaha Wandee Pavase³

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2,3}

Buddhism and Philosophy, Mahamakut Buddhist University Roi-Et Campus^{1,2,3}

Corresponding author, E-mail : purepas@hotmail.com

สาระสังเขป

พระพุทธศาสนากล่าวว่า อวิชชา หมายถึง ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความโง่เขลา ความหลง ความลุ่มหลง ความหลงใหล ความหลงผิด ความไม่รู้ในอริยสัจ 4 คือ ความไม่รู้ในทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ อวิชชาเกิดจากอาสวะ 3 คือ ความใคร่ในกาม ความเห็นผิดทำนองครองธรรม และเกิดจากความยินดีในภพ ความอยากยิ่งใหญ่ ความอยากยั่งยืน และเกิดจากการไม่รู้จักรากการเกิดและความเสื่อมไปของชนันท์ 5 การกำจัดอวิชชานั้นให้ทำลายฐานเกิดของอวิชชา คือ อาสวะ 3 ต้องกำหนดรู้การเกิดดับของชนันท์ 5 และให้เจริญสมณะและวิปัสสนา

คำสำคัญ : อวิชชา ; พุทธปรัชญาเถรวาท

SUMMARY

Ignorance in Buddhism means not knowing, not seeing, foolishness, delusion, wrong view, ignorance in the Four Noble Truths, making foolish, hiding the wisdom, and ignorance is a defilement. The cause of ignorance is canker of sense-desire, canker of becoming, canker of view or speculation, and not knowing or not understanding happening and cessation of the five aggregates according to the truth and practice calmness and insight meditation.

Keywords : Ignorance ; Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

อวิชชา ได้แก่ ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ในทุกข์สมุทัย ความไม่รู้ในทุกข์นิโรธ ความไม่รู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ความไม่รู้ในส่วนอดีต ความไม่รู้ในส่วนอนาคต ความไม่รู้ในส่วนอดีตและอนาคต ความไม่รู้ในปฏิจจสมุปปาทว่าเพราะธรรมนี้เป็นปัจจัย ธรรมนี้จึงมี ความไม่รู้ ความไม่เห็น ความไม่ตรัสรู้ ความไม่รู้โดยสมควร ความไม่รู้ความจริง ความไม่แห่งตลอด ความไม่ถือเอาโดยถูกต้อง ความไม่หยั่งลงโดยรอบคอบ ความไม่พิจารณา ความไม่ทำให้ประจักษ์ ความทราหมปัญญา ความโง่เขลา ความไม่รู้ชัด ความหลง ความลุ่มหลง ความหลงไหล อวิชชา โอฆะ คือ อวิชชา โยคะ คือ อวิชชา อนุสัย คือ อวิชชา ปริยภูฐาน คือ อวิชชา ข่าย คือ อวิชชา อकुศลมูล คือ โมหะ นี้เรียกว่า อวิชชา โลกนี้ถูกอวิชชานี้โอบล้อม หุ้มห่อ คือ ห้อมล้อม ครอบคลุม ปกคลุมบดบังไว้ รวมความว่า โลกถูกอวิชชาหุ้มห่อไว้ คำว่า โลก ได้แก่ โลกนรก โลกกำเนิดเดรัจฉาน โลกในเปรต วิสัย มนุษยโลก เทวโลกชั้นธโลก ชาติโลก อายตনโลก โลกนี้ โลกหน้า พรหมโลก เทวโลก เหล่านี้พระพุทธรองค์ตรัสเรียกว่า โลก Abhi. [1]

ความหมายของอวิชชา

อวิชา หมายถึง ความไม่รู้ในอริยสัจ 4 คือ ความไม่รู้ใน
 ทุกข์ ความไม่รู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ ความไม่รู้ในความดับทุกข์
 ความไม่รู้ในทางที่ให้เข้าถึงความดับทุกข์ อวิชชากล่าวโดย
 พิสดาร คือ ความไม่รู้ 8 อย่าง เรียกว่า 8 โดย 4 ข้อแรกอยู่
 ในอริยสัจ 4 ที่เหลือเพิ่มเข้ามาอีก 4 ข้อ คือ ความไม่รู้ในชีวิต
 ในอดีต ในอนาคต ความไม่รู้ในชีวิตในอดีตและอนาคต และ
 ความไม่รู้ในรูปนามที่เกิดขึ้นโดยอาศัยมีเหตุให้เกิดตามนัยปฏิ
 จจสมุปบาท อวิชาเป็นโสมะ อวิชาเป็นโยคะ อวิชาเป็นอนุสัย
 อวิชาเป็นปริยฐาน อวิชาเป็นตาข่าย อวิชาเป็นอกุศลมูล คือ
 โมหะ กล่าวคือ เกิดขึ้นโดยมิมีเหตุลึกลงเป็นมูลเป็นประธาน มี
 ธรรมชาติที่ปิดบังสภาพตามความเป็นจริงของอารมณ์ไว้ คือ
 หลง มีหน้าที่ทำให้หลง ปิดบังปัญญาจักษุ ผลที่เห็นชัดเจนของ
 อวิชา คือ ปิดบังไม่ให้อนุตามความเป็นจริง อวิชาเป็นปัจจัยให้
 เกิดสังขาร คือ เป็นปัจจัยให้ทำบุญและบาป อวิชชา นั้น หมายถึง
 ถึง ทั้งความไม่รู้ รู้สิ่งที่ไม่ควรรู้ และไม่รู้แจ้ง อวิชาเป็นความ
 ไม่รู้ที่เป็นกิเลส

ประเภทของวิชา

อวิชชาในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น แบ่งออกเป็น 5 ประเภท
คือ

ประเภทที่ 1 อวิชชา^๑นั้นมีความไม่รู้^๒อริยสัจ 4 เป็นลักษณะ

ประเภทที่ 2 อวิชชาทำให้เกิดหลงเป็นกิจ (หน้าที่)

ประเภทที่ 3 อวิชชา มีการปิดบังปัญญาจกฐเป็นปัจจุปัฏฐาน

ประเภทที่ 4 อวิชชามีอาสวะเป็นปทัฏฐาน

ประเภทที่ 5 อวิชาเป็นกิเลส เป็นรากเหง้าของความชั่วทุกชนิด

ประเภทที่ 1 อวิชชานั้นมีความไม่รู้ร้อยละ 4 เป็นลักษณะ กล่าวคือ ปกปิดไม่ให้รู้ตามความเป็นจริงที่ควรรู้ รู้แต่สิ่งที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริงที่ไม่ควรรู้ เป็นปฏิกิริยาต่อปัญญา ปัญญาเศร้าหมองเพราะอวิชชา ปัญญาไม่เจริญเพราะอวิชชา ลำรอก อวิชชาได้จึงชื่อว่าปัญญาวิมุตติ อวิชชาเป็นขาคีของปัญญา ปัญญาเป็นข้อคีของอวิชชา มีอวิชชาที่ไม่มีปัญญา มีปัญญาก็ไม่มีอวิชชา อวิชชาเกิดขึ้นเมื่อนั้นย่อมท้ำมิให้ปัญญาเกิด Ang. Duka. A. [2]

ประเภทที่ 2 อริชาทำให้หลงเป็นกิจ (หน้าที่) กล่าวคือ อริชามีหน้าที่ทำให้ลุ่มหลง มีหน้าที่ทำให้หลง ทำให้เกิดความหลงใหล มีโมหะ มีความหลง มีความมืดมิด อริชาทำให้คนตาบอด กล่าวคือ เทวดาและมนุษย์โดยมาก ย่อมหลงหลงพร้อม หลงเสมอ เป็นผู้หลง เป็นผู้หลงพร้อม เป็นผู้หลงเสมอในกามคุณ 5 เป็นผู้อันอริชาทำให้ตาบอด หุ้มห่อไว้ ปิดบังไว้ ปกปิดไว้ ปกคลุมไว้ เพราะเหตุนั้น กามคุณ 5 พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ที่หลง Khu. M. [3]

ประเภทที่ 3 อวิชชาที่มีการปิดบังปัญญาจักขุเป็นปัจจุภูตฐาน
อวิชชาที่มีสภาพปกปิดความจริงไม่ให้เกิดความรู้เห็นแบ่งออกเป็น
หลายประเภทด้วยกัน คือ

1) บุคคลบางพวก ไม่รู้ว่าการกระทำความผิดเป็นอกุศล การกระทำอย่างนี้ไม่ดีเป็นอกุศล ด้วยอำนาจแห่งอวิชชาที่ปกปิดไว้ไม่ให้รู้ ฉะนั้น บุคคลพวกนี้จึงกล้าทำในทุจริตต่างๆ อย่างไม่รู้ลึกเกรงกลัวและละอายใจ อวิชชาชนิดนี้เป็นอวิชชาที่หนามาก

2) บุคคลบางพวก รู้ว่าการกระทำอย่างนี้ดีเป็นกุศล อย่างนี้
 ไม่ดีเป็นอกุศล ฉะนั้น บุคคลจำพวกนี้เมื่อขณะที่มีอกุศลเกิดขึ้น
 ก็สามารถระงับได้ ไม่ปล่อยให้ล่วงถึงกาย วาจา แล้วเปลี่ยนจิตใจ
 และการกระทำนั้นให้เป็นกุศลเกิดขึ้น อวิชชาของบุคคลจำพวกนี้
 จัดว่าเป็นอวิชชาที่ป้างมากแล้ว

3) บุคคลที่สำเร็จเป็นโสดบัน สกทาคามี อนาคามีนั้น ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่เห็นแจ้งในอริยสัจ 4 แล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ทำลายอวิชชาให้หมดสิ้นไป อวิชชาของพระอริยบุคคลเหล่านี้ เป็นอวิชชาที่บางที่สุดบุคคลที่หมดสิ้นจากอวิชชาได้นั้น มีแต่พระอรหันต์พวกเดียว การปกปิดไม่ให้รู้ตามความเป็นจริงของอวิชชา จึงไม่มีแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย พระอรหันต์ คือ บุคคลปฏิบัติแล้วเพื่อไม่ให้เหลือซึ่งรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา ปฏิบัติแล้วเพื่อทำให้แจ้งซึ่งอรรถผล รูปราคะและอรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา อันบุคคลใดละได้หมด ไม่มีเหลือ บุคคลนี้เรียกว่า พระอรหันต์ Abhi. Pu. [4]

พระอรหันต์ไม่มีอวิชชา ความไม่รู้ของพระอรหันต์มีอยู่ แต่อวิชชา โสกะ คือ อวิชชา โยคะ คือ อวิชชา อนุสัย คือ อวิชชา ปริยภูฐาน คือ อวิชชา สังโยชน์ คือ อวิชชา นิ वर्ณ คือ อวิชชา ไม่มีแก่ท่าน Abhi. Ka. [5]

ความไม่รู้ของพระอรหันต์มีอยู่ แต่ความไม่รู้ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ ฯลฯ การฆ่าสัตว์ การฆ่าขวานิคม ครอบงำพระอรหันต์ไม่ได้

ความไม่รู้เหล่านี้ คือ ความไม่รู้ในพระศาสนา ความไม่รู้ในพระธรรม ความไม่รู้ในพระสงฆ์ ความไม่รู้ในไตรสิกขา ความไม่รู้ในส่วนอนาคต ความไม่รู้ในส่วนอนาคตและส่วนอดีต ความไม่รู้ในปฏิจจสมุปบาทว่า เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัย ธรรมนี้จึงเกิดขึ้น ไม่มีแก่พระอรหันต์

ประเภทที่ 4 อวิชชามีอาสวะเป็นปทัฏฐาน คำว่า ปทัฏฐาน แปลว่า เป็นเหตุใกล้ หมายถึง ฐานเกิดของอวิชชา ได้แก่ อาสวะ คือ กิเลสที่หมักหมมอยู่ในจิต กิเลสที่ไหลออกอยู่ตลอดเวลา กิเลสที่ทำให้สัตว์ไหลไปตาม ได้แก่ ความใคร่ในกาม (กามาสวะ) ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม (ทิฏฐาสวะ) ความยินดีในภพ ความอยากเป็น ความอยากยิ่งใหญ่ ความอยากยั่งยืน (ภवासวะ) รวมทั้งอวิชชาเองด้วย (อวิชชาสวะ) BanjobBannaruji [6]

ประเภทที่ 5 อวิชชาเป็นกิเลส เป็นรากเหง้าของความชั่วทุกชนิด กล่าวคือ ความไม่ละอายบาป ความไม่กลัวบาป ผู้มีอวิชชาไม่เห็นแจ้ง มีความเห็นผิด มีความดำริผิด มีการเจรจาผิด มีการงานผิด มีอาชีพผิด มีความพยายามผิด มีความระลึกผิด มีความตั้งใจผิด Ang. Dasaka. [7]

เหตุเกิดของอวิชชา

สิ่งที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดอวิชชาขึ้น หรือบริบูรณ์นั้น คือ นิ वर्ณ 5 เมื่อนิ वर्ณ 5 เกิดขึ้นแล้วทำให้เกิดกิเลสอื่นๆ ตามมาอีก คือ ทุจริต 3 ความไม่สำรวมอินทรีย์ ความไม่มีสติสัมปชัญญะ มีการมณสิการโดยไม่แยบคาย ความไม่มีศรัทธา การไม่ฟัง สัทธรรม การไม่คบสัตบุรุษ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดเขา เมื่อฝนตกลงบนภูเขา น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ชอกเขา ลำธารและห้วยเต็มเปี่ยม ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยมแล้วทำให้หนองเต็ม หนองเต็มแล้วทำให้บึงเต็ม บึงเต็มแล้วทำให้แม่น้ำน้อยเต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้วทำให้แม่น้ำใหญ่เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็มแล้วทำให้มหาสมุทรสาครเต็ม

เหตุเกิดอวิชชานั้นยังมีเหตุเกิดมาจากปฏิกิริยาที่ไม่รู้ชัดซึ่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณว่า มีความเกิดขึ้นและเสื่อมไป เป็นธรรมดาตามความเป็นจริง Sang. Kha. [8]

การกำจัดอวิชชา

การกำจัดอวิชชา นั้น ทางพุทธปรัชญาเถรวาทให้พยายามทำลาย หรือกำจัดฐานเกิดของอวิชชา คือ อาสวะ คือ กิเลสที่หมักหมมอยู่ในจิต กิเลสที่ไหลออกอยู่ตลอดเวลา กิเลสที่ทำให้สัตว์ไหลไปตาม ได้แก่ ความใคร่ในกาม (กามาสวะ) ความเห็นผิดจากธรรมของคลองธรรม (ทิฏฐาสวะ) ความยินดีในภพ ความอยากเป็น ความอยากยิ่งใหญ่ ความอยากยั่งยืน (ภवासวะ) รวมทั้งอวิชชาเองด้วย (อวิชชาสวะ) นอกจากนั้นก็พยายามศึกษาถึงเหตุเกิดของอวิชชาขึ้นที่เกิดจากการไม่รู้ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนั้น มีความเกิดขึ้นและมีความเสื่อมไป เป็นธรรมดาตามความเป็นจริงอย่างไร เมื่อทำได้เช่นนี้ก็สามารถทำลายอวิชชาได้โดยการทำลายต้นเหตุที่ทำให้เกิดอวิชชา

พุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงการกำจัดอวิชชาไว้ว่า ทิฏฐิที่ตั้งไว้ชอบยอมทำลายอวิชชาได้ ทำลายอวิชชาได้ วิชชาจึงเกิด และสามารถกระทำให้แจ้งนิพพานได้ เพราะทิฏฐิที่ตั้งไว้ชอบ เพราะมรรคาวนาที่ตั้งไว้ชอบ ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้ ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะทิฏฐิที่ตั้งไว้ชอบ Ang. Aka. [9]

อวิชชานั้นถือว่าเป็นโมหะ ในการกำจัดโมหะนั้น พึงเจริญโพชฌงค์ 7 มีปรากฏรายละเอียดดังนี้ คือ โพชฌงค์ 7 อันภิกษุเจริญ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไป เพื่อละสังโยชน์ 5 คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา โพชฌงค์ 7 คือ สติสัมโพชฌงค์ มีอันกำจัดราคะเป็นที่สุด กำจัดโทสะเป็น

ที่สุด และกำจัดโมหะเป็นที่สุด Sam. Ma. [10]

นอกจากนี้ การกำจัดอวิชชาขึ้น ผู้ที่สามารถทำลายอวิชชาได้นั้น ต้องเห็นรูป ฯลฯ จักขุวิญญาณ ฯลฯ จักขุสัมผัส โดยความไม่เที่ยง รู้เห็นแม้ความเสวยอารมณ์ที่เป็นสุขหรือทุกข์หรือมิใช่สุขมิใช่ทุกข์ที่เกิดขึ้น เพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยโดยความไม่เที่ยง จึงละอวิชชาได้ วิชชาจึงเกิดขึ้น Sang. Sala. [11]

นอกจากนี้ การกำจัดอวิชชาเกิดขึ้นได้จากการที่รู้ว่า “ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น” รู้ยิ่งธรรมทั้งปวง เมื่อรู้ยิ่งธรรมทั้งปวงแล้ว ก็กำหนดรู้ธรรมทั้งปวง เมื่อกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว ก็เห็นนิมิตทั้งปวงโดยอาการอื่น เห็นจักขุโดยอาการอื่น เห็นรูป ฯลฯ จักขุวิญญาณ ฯลฯ จักขุสัมผัส...เห็นแม้ความเสวยอารมณ์ที่เป็นสุขหรือทุกข์หรือมิใช่สุขมิใช่ทุกข์ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยโดยอาการอื่น ฯลฯ เห็นมโนโดยอาการอื่น ฯลฯ ธรรมารมณ์ ฯลฯ มโนวิญญาณ ฯลฯ มโนสัมผัส...ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น รู้ยิ่งธรรมทั้งปวง กำหนดรู้ธรรมทั้งปวง รู้เห็นดังนั้น จึงละอวิชชาได้

พระพุทธองค์ตรัสวิชชาภาคียธรรม คือ ธรรมอันเป็นส่วน ของความรู้ อันเป็นการกำจัดอวิชชาไว้ ดังนี้ คือ ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเป็นไปในส่วนแห่งวิชชา สองอย่างนี้ คือ สมณะ (ความสงบ) และวิปัสสนา (ความรู้ตามเป็นจริง) สมณะ อันบุคคล เจริญแล้ว ย่อมทำให้จิตได้รับการอบรม จิตได้รับการอบรมแล้ว ย่อมละระคายได้ วิปัสสนาอันบุคคลเจริญแล้ว ย่อมทำให้เกิดปัญญา ปัญญาอันได้รับการบ่มเพาะ ย่อมทำให้ละอวิชชาได้ Ang. Duka. [12]

ผลการกำจัดอวิชชา

ผลที่เกิดจากการกำจัดอวิชชาขึ้น ผู้ที่สามารถกำจัดอวิชชาได้จะมีวิชชา ซึ่งก่อให้เกิดผลดังนี้ คือ ได้สดับ รู้ชัดรูป รู้ชัด ความเกิดแห่งรูป ฯลฯ รู้ชัดปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งรูป เวทนา สัญญา รู้ชัดสังขาร ฯลฯ รู้ชัดปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งวิญญาณ นอกจากนี้เมื่อบุคคลละอวิชชาได้แล้ว ก่อให้เกิด ผลตามมา คือ มีสัมมาทิฐิ กล่าวคือ มีความเห็นถูกต้องตาม ทำนองคลองธรรม เป็นต้น และสามารถเข้าถึงกุศลธรรมทั้งหลาย ได้ คือ

- 1) ผู้มีวิชชาเห็นแจ้ง ย่อมมีสัมมาทิฐิ (เห็นชอบ)
- 2) ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมมีสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)

- 3) ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีสัมมาวาจา (เจรจาชอบ)
- 4) ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมมีสัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
- 5) ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมมีสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)
- 6) ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมมีสัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
- 7) ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมมีสัมมาสติ (ระลึกชอบ)
- 8) ผู้มีสัมมาสติ ย่อมมีสัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

Sang. Ma. [13]

นอกจากนี้ เมื่อบุคคลละอวิชชาได้ก็จะทำให้มีวิชชา คือ มีความรู้ในทุกข์ มีความรู้ในทุกขสมุทัย (เหตุให้เกิดความทุกข์) มีความรู้ในทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์) มีความรู้ในทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) และผลที่เกิดขึ้นจากการกำจัดอวิชชาขึ้นก็ยังทำให้ผู้ละอวิชชาได้เข้าถึงกุศลธรรมทั้งหลายมี สัมมาทิฐิ เป็นต้น ดังปรากฏในวิชชาสูตร ดังนี้

- 1) ผู้มีวิชชาเห็นแจ้ง ย่อมมีสัมมาทิฐิ
- 2) ผู้มีสัมมาทิฐิ ย่อมมีสัมมาสังกัปปะ
- 3) ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมมีสัมมาวาจา
- 4) ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมมีสัมมากัมมันตะ
- 5) ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมมีสัมมาอาชีวะ
- 6) ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมมีสัมมาวายามะ
- 7) ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมมีสัมมาสติ
- 8) ผู้มีสัมมาสติ ย่อมมีสัมมาสมาธิ
- 9) ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมมีสัมมาญาณะ
- 10) ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมมีสัมมาวิมุตติ Ang. Dasaka.

[14]

สรุป

อวิชชาในพุทธปรัชญาเถรวาทมี 5 ประเภท คือ ไม่รู้ร้อยสัจ 4 ปกปิดไม่ให้รู้ตามความเป็นจริง เป็นปฏิบัติเป็นข้าศึกต่อปัญญา ปัญญาเศร้าหมองและไม่เจริญเพราะอวิชชา ถ้ามีอวิชชาที่ไม่มีปัญญา ถ้ามีปัญญาก็ไม่มีอวิชชา อวิชชามีหน้าที่หลัก คือ ทำให้ ลุ่มหลง ทำให้มืดมิด อวิชชาปิดบังปัญญาจกูปปิดความจริงไม่ให้เกิดความรู้ แบ่งเป็น 3 พวก ไม่รู้มาก มีอวิชชามากไม่รู้ปาน กลางมีอวิชชามาก และรู้มากมีอวิชชาเบาบางที่สุด คนที่หมด ลีนอวิชชาไม่มีพวกเดียว คือ พระอรหันต์เท่านั้น อวิชชาเกิดเพราะ อาสวะ อวิชชาเป็นรากเหง้าของอกุศลธรรม คือ ความชั่วทุกชนิด เพราะขาดสัมมาทิฐิ

อวิชชาเป็นกิเลสสำคัญ เป็นประธานของกิเลสทั้งปวง เป็นมูลรากของวัฏฏะ คือ เป็นกิเลสที่เป็นเหตุให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่มีสิ้นสุด ระดับของอวิชชาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับอนุสัยกิเลส หมายถึง อวิชชาที่เกิดขึ้นเนื่องอยู่ในจิตใจมีมาแต่เกิดพร้อมกับปฏิสนธิวิญญาณ ระดับปริยฐานกิเลส หมายถึง อวิชชาที่เกิดขึ้นรบกวนจิต คือ อนุสัยที่ฟุ้งขึ้นมานั่นเอง อันเป็นปัจจัยให้เกิดอวิชชาระดับสาม คือ วิตักกมกิเลส หมายถึง อวิชชาขั้นหยาบที่เป็นเหตุให้ล่วงละเมิดศีล กล่าวคือ ทำผิดทั้งกายและวาจา คือ ปริยฐานกิเลสที่ไม่สามารถควบคุมได้นั่นเอง

อวิชชาเกิดขึ้นมาจากอาสวะที่ถูกหมกตอ้งไว้นานๆ อาสวะซึ่งมีสภาพเหมือนสุรา สามารถทำให้ผู้ดื่มกินมีอาการเมามะชาตสติ กระทำสิ่งต่างๆ ที่ไม่ควรทำ เช่น การทะเลาะวิวาทกัน การปล้นชิงทรัพย์กัน เป็นต้น ผลสุดท้ายผู้ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของสุรานั้น จะได้รับความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ อาสวะนั้น ได้แก่ อาสวะ 4 คือ กามาสวะ ทิฏฐาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ นอกจากนี้อวิชชายังเกิดจากนิวรณ์ ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นเครื่องห้ามหรือกีดกันความดีไม่ให้ก่อผลกรรมต่างๆ เกิดและทำให้กุศลธรรมบางอย่าง เช่น ฌานที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมลงไป นอกจากนี้อวิชชายังเกิดจากการไม่สำรวมอินทรีย์ การไม่มีสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์ ไม่มีการพิจารณาโดยแยบคาย การไม่คร่ำครวญ การไม่ฟังพระสัทธรรม การไม่คบหาสัตบุรุษ และการไม่รู้จักรากเกิดดับของขันธ 5

ผู้ละอวิชชาได้ย่อมเป็นผู้มีวิชา คือ มีความรู้ชัดรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และรู้ชัดความเกิดแห่งรูป ฯลฯ รู้ปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งรูป ฯลฯ เมื่อละอวิชชาได้แล้ว ก็สามารถเข้าถึงกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริ (ความละอายบาป) และโอตตปปะ (ความเกรงกลัวบาป) ผู้ละอวิชชาได้ย่อมเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) มีสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) มีสัมมาวาจา (เจรจาชอบ) มีสัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) มีสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) มีสัมมาวายามะ (พยายามชอบ) มีสัมมาสติ (ระลึกชอบ) มีสัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

เอกสารอ้างอิง

- [1] Mahamakut Buddhist University.(1987). **AbhidhammaSangani Vol. 35.** Bangkok : Siamese Edition : Mahamakuttarajavidyalaya Press.
- [2] Anguttara Nikaya Dasakanipata Atthakatha, (1987). ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 1, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press.
- [3] Khuddaka Nikaya Mahanidesa, (1987). ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 25, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press.
- [4] Abhidhamma Puggalapannatti,(1987). ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 36, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press,p. 125.
- [5] Abhidhamma Kathavatthu,(1987).ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 37, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press,p. 152.
- [6] Banjob Bannarui. (2535). Tales from Tipitaka,Vol 1. Bangkok : Dhammasabha Press.
- [7] AnguttaraNikayaDasakanipata,(1987).ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 24, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press, p. 90.
- [8] Samyutta Nikaya Khanthavaravagga,(1987).ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 17, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press,p. 128.
- [9] Anguttara Nikaya Akkanipata,(1987). ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 20, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press, p. 7.
- [10] Samyutta Nikaya Mahavaravagga,(1987). ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 19, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press,p. 219.

- [11] Samyutta Nikaya Salayatanavagga,(1987).ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 18, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press, p. 28.
- [12] Anguttara Nikaya Dukanipata,(1987).ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 20, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press, p. 60.
- [13] Samyutta Nikaya Mahavaravagga, (1987).ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 19,, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press, p. 1.
- [14] Anguttara Nikay Dasakanipata, (1987). ed. in Thai Script by Mahamakut Buddhist University, Vol. 24, Bangkok : Mahamakut Buddhist University Press,p. 173.